

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету педагогічної
освіти

_____ Д.Д. Герцюк
“ _____ ” _____ 2020 р.

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

КОНФЛІКТИ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти

Галузь знань: 01 «Освіта/Педагогіка»
Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»
Кваліфікація: магістр освітніх, педагогічних наук; професіонал
з управління та експертизи освітнього простору

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка.

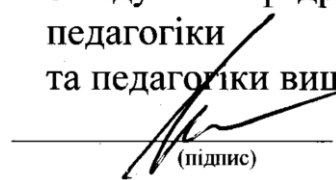
РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Горук Наталія Михайлівна – доцент кафедри загальної та соціальної педагогіки, кандидат педагогічних наук, доцент

Програму обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету педагогічної освіти на засіданні кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

Протокол № 1 від “27” серпня 2020 року

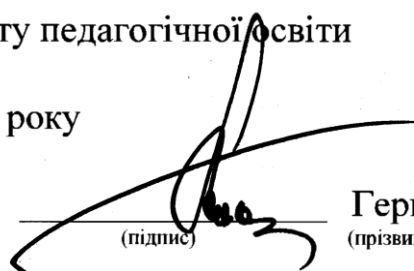
Завідувач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

_____ (підпис) (проф. Квас О.В.)
(прізвище та ініціали)

“ 27 ” серпня 2020 року

Затверджено Вченою радою факультету педагогічної освіти

Протокол № 1 від «31» серпня 2020 року

_____ (підпис) Герцюк Д.Д.
(прізвище та ініціали)

“ 31 ” серпня 2020 року

ВСТУП

Програму вивчення навчальної дисципліни «Конфлікти в педагогічній діяльності» складено відповідно до освітньої програми підготовки другого (магістерського) рівня спеціальності 011 – освітні, педагогічні науки, кваліфікації: магістр освітніх, педагогічних наук; професіонал з управління та експертизи освітнього простору.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості, причини виникнення конфліктів у педагогічній діяльності та шляхи їхнього конструктивного розв'язання у навчальних закладах.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, психологія, загальна педагогіка, соціальна психологія, педагогічна психологія, етика, конфліктологія.

Програма навчальної дисципліни складається з **таких змістових модулів:**

1. Теоретичні аспекти конфліктів у діяльності педагога.
2. Шляхи, способи розв'язання педагогічних конфліктів.

1. Мета і завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «Конфлікти в педагогічній діяльності» є формування у студентів системи знань, умінь попередження та конструктивного вирішення педагогічних конфліктів у навчальних закладах різних рівнів та типів.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Конфлікти в педагогічній діяльності» є:

- формування у студентів розуміння природи конфлікту у навчально-виховному процесі та готовності до його конструктивного розв'язання;
- формування системи знань особливостей, типів, причин виникнення конфлікту в педагогічних ситуаціях і стратегій, шляхів його вирішення;
- формування у студентів умінь застосування конструктивних способів розв'язання конфліктів у різних педагогічних ситуаціях;
- виховання у майбутніх педагогів відчуття відповідальності за конструктивне вирішення педагогічних конфліктів.

1.3. Програмними результатами навчання відповідно до освітньо-професійної програми є

Знання

- Обговорювати, систематизувати і використовувати психолого-педагогічні знання про особливості конфліктної взаємодії у дитячому, юнацькому та дорослому віці; ПРН 3. – ФК 5. – ЗК 1.

- визначати та використовувати стратегії поведінки та способи розв'язання конфліктів у роботі навчального та позанавчального закладу, підрозділу, проектної групи, експертної групи (переговори, фасилітація, медіація, арбітрація); ПРН 5. – ФК 8. – ЗК 3.

- Знаходити рішення щодо забезпечення умов конструктивного спілкування з учасниками педагогічного процесу в конфліктних ситуаціях; ПРН 5. – ФК 16. – ЗК 2.

- Визначати шляхи пошуків співробітництва, вияву взаємної толерантності; способів управління гнівом, фрустрацією та агресією ПРН 7. – ФК 17. – ЗК 7.

Уміння

- Використовувати інструментарій для аналізу конфлікту й вибирати шляхи конструктивного його розв'язання; проводити переговори, фасилітацію, медіацію, арбітрацію для розв'язання конфлікту в освітньому середовищі; ПРН 10. – ФК 9. – ЗК 3.;
- застосовувати доцільні стратегії поведінки педагога у конфліктних ситуаціях; долати непорозуміння та вирішувати конфлікти з учнями різного віку та працівниками закладу освіти; ПРН 8. – ФК 17. – ЗК 1.

Комунікація

- організовувати конструктивне спілкування з учнями, батьками, колегами у конфліктній ситуації; створювати умови для розвитку лідерських якостей, конструктивної взаємодії у професійній сфері та у соціальному середовищі; ПРН 19. – ФК 16. – ЗК 5.
- створювати сприятливий психологічний клімат в колективі, встановлювати особистісний контакт з учасниками освітнього процесу, нейтралізувати конфліктну поведінку партнерів; ПРН 20. – ФК 9. – ЗК 2.

Автономія та відповідальність

- Демонструвати професійну відповідальність за організацію й управління освітнім процесом й застосувати стратегії раціональної поведінки в конфліктній ситуації; ПРН 23. – ФК 17. – ЗК 7.
- аргументувати своє бачення спрямованості діяльності викладача наук про освіту на основі етичних міркувань, застосовувати різні прийоми для попередження конфліктів в освітньому середовищі. ПРН 22. – ФК 5. – ЗК 2.

Відповідно до освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- особливості педагогічної взаємодії педагога з учнями різного віку;
- суть педагогічного конфлікту, його ознаки, особливості, структуру;
- передумови виникнення конфліктів у педагогічних ситуаціях;
- рівні педагогічного конфлікту, етапи його ескалації, типи;
- психолого-педагогічні причини виникнення конфліктів у педагогічних ситуаціях;
- стратегії поведінки педагога у конфліктній ситуації;
- способи розв'язання конфліктів та моделі аналізу конфліктів;
- суть, особливості, умови застосування переговорів, фасилітації, медіації, арбітрації.

уміти:

- аналізувати конфлікти у різноманітних педагогічних ситуаціях;
- застосовувати різні прийоми для попередження конфліктів у освітньому процесі;
- управляти конфліктною ситуацією, застосовувати різні способи налагодження дисципліни в освітньому середовищі;
- застосовувати доцільні стратегії поведінки педагога у конфліктних ситуаціях;
- обирати доцільний спосіб конструктивного розв'язання конфліктів у різних педагогічних ситуаціях;

- проводити переговори, фасилітацію, медіацію та несудову арбітрацію для розв'язання конфлікту;
- застосовувати необхідні шляхи розв'язання конфлікту з різними суб'єктами педагогічного процесу (вчитель – учні; вчитель – батьки; вчитель – вчитель; учень – учень; вчитель – адміністрація);
- долати непорозуміння, вирішувати конфлікти з учнями/студентами з різними порушеннями дисципліни та конфліктними особами.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин / 4 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти конфліктів у діяльності педагога.

Тема 1. Суть, характерні ознаки, та стратегії запобігання конфліктам в освітньому середовищі

Особливості організації педагогічної діяльності та взаємодії вчителя й учнів; суперечності, труднощі у налагодженні контакту у педагогічній взаємодії. Передумови та причини виникнення конфліктних ситуацій у педагогічній діяльності. Освітні стратегії для запобігання конфліктам у навчальному середовищі: від окремих умінь до освітньої політики «Безконфліктна школа». Особливості миробудування.

Сутність, природа та структура конфлікту, характеристика його головних складових. Різні рівні конфлікту (суперечка, прихований, глибинний). Динаміка, ескалація педагогічного конфлікту, його етапи.

Тема 2. Типологія, особливості конфліктів у педагогічній діяльності

Класифікація конфліктів у педагогічній діяльності. Міжособистісні конфлікти в освітньому процесі та внутрішньо особистісні конфлікти. Типи конфліктів за його учасниками.

Особливості конфліктів у педагогічному спілкуванні (конфлікти сприймання, комунікації, взаємодії). Характеристика конфліктів діяльності, вчинків, міжособистісних стосунків у педагогічних ситуаціях. Класифікація конфліктів у педагогічній діяльності за причинами їхнього виникнення.

Тема 3. Особливості та види аналізу конфліктів у педагогічній діяльності

Психологічні особливості оцінки педагогічних конфліктів. Підходи, варіанти та методи аналізу педагогічного конфлікту («дерево конфлікту», «мапа конфлікту», «піраміда» або «трикутник» конфлікту). Аналіз конфлікту як процес, його етапи. Учасники конфлікту та стейкхолдери.

Головні правила оцінювання та аналізу конфлікту: вивчення усіх позицій і з великої кількості джерел; баланс емоцій і розуму; вивчення контексту; розуміння аналізу як етапу, а не завершення конфлікту; пошуки надійної інформації; передбачення шляхів розв'язання конфлікту.

Організація практичних вправ з аналізу педагогічних конфліктів (організація групової роботи).

Тема 4. Організація спілкування педагога у конфліктних ситуаціях

Управління конфліктними ситуаціями. Позбуття бар'єрів у педагогічному спілкуванні. Дотримання демократичного стилю спілкування. Забезпечення умов для конструктивного спілкування, доцільних прийомів. Відмова від негативних рівнів спілкування.

Контроль емоцій та емоційна культура. Прийоми та уміння активного, рефлексивного слухання. Вербальне і невербальне спілкування, правила ефективного використання невербального спілкування у конфліктній ситуації.

Особливості діалогічного спілкування для вирішення конфліктів. Типи ефективних запитань. Застосування правил вирішення суперечки.

Змістовий модуль 2. Шляхи, способи розв'язання педагогічних конфліктів

Тема 5. Стратегії поведінки педагога у конфліктній ситуації

Види реакцій суб'єктів педагогічного процесу на конфліктну ситуацію. Класифікація стилів поведінки педагога у конфліктних ситуаціях (суперництво, ухилення, пристосування, співробітництво, компроміс). Тести на визначення стилю поведінки у конфліктній ситуації. Позитивні й слабкі сторони стратегій поведінки у педагогічній ситуаціях.

Критерії вибору конструктивного стилю поведінки. Погодження стратегій дій учасників педагогічного конфлікту.

Тема 6. Особливості, процедура проведення вчителем переговорів, фасилітації

Конструктивні шляхи вирішення конфлікту, умови їхнього застосування (переговори, фасилітація, медіація, арбітрація).

Суть переговорів, їхні види (жорсткий, м'який, колаборативний). Педагогічні дії вчителя на кожного етапі переговорів. Особливості налагодження контакту зі школярами різного віку, проведення переговорів з батьками, колегами.

Поняття фасилітації. Умови та способи організації процесу фасилітації. Методики пошуку ідей/варіантів для вирішення конфлікту: брейнстормінг, коло ідей, «сторітелінг», «море думок».

Тема 7. Умови ефективної організації медіації та арбітрації

Суть медіації та її відмінність від фасилітації. Принципи організації процесу та поведінки медіатора. Етапи проведення медіації. Функції та уміння хорошого медіатора.

Характеристика несудової арбітрації, відмінність від медіації. Етапи проведення арбітрації, їхній аналіз.

Враховання вікових особливостей школярів у процесі розв'язання конфлікту. Особливості вирішення конфліктів у взаємодії з «конфліктними», «важкими» особистостями (учнями, батьками, колегами).

Тема 8. Конфліктологічна компетентність педагога (2 год.)

Поняття про конфліктологічну компетентність педагога, її сутність, рівні і структуру. Конфліктологічні знання та уміння педагога: гностичні, комунікативні, організаційні, оцінно-прогностичні.

Формування конфліктологічної компетентності засобами навчального тренінгу, його завдання, головні етапи. Педагогіка ненасильства. Педагогічна підтримка як управління через консультування, її етапи: діагностичний, пошуковий, діяльнісний, рефлексивний.

Методи та прийоми формування у дітей умінь вирішення конфліктних ситуацій: сюжетно-рольові ігри, імітаційні ігри, моделювання, психогімнастика, обговорення художніх творів, перегляд та аналіз кінофільмів, дискусії.

3. Рекомендована література

Базова

1. Галаган В.Я. Психологія конфлікту: Навчально-методичний посібник для підготовки магістрів усіх форм навчання / В.Я. Галаган, В.Ф. Орлов, О.М. Отич, О.О. Фурса. – К.: ДЕТУТ, 2008. – 422 с.
2. Герасіна Л.М., Панов М.І., Осіпова Н.П. та ін. Конфліктологія / За ред. Л.Н. Герасіної, М.І. Панова. – Х.: Право, 2002. – 256 с.
3. Гірник А.М. Основи конфліктології. – К.: ВП НАОУ, 2001.
4. Грабовська С., Равчина Т. Конфлікти без насильства: Посібник / За ред. Шведа Ю.Р. – Львів: Фонд «Україна-Європа», 2001.
5. Дурманенко Є.А. Конфлікти в педагогічному процесі: монографія / Дурманенко Є.А. — Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. — 287 с.
6. Ємельяненко Л.М., Петюх В.М., Торгова Л.В., Гриненко А.М. Конфліктологія: Навч. посібник / За заг. ред. В.М. Петюха, Л.В. Торгової. – К.: КНЕУ, 2003.
7. Клименских, М. В. Педагогические конфликты в школе : [учеб. пособие] / М. В. Клименских, И. А. Ершова ; М-во образования и науки Рос. Федерации, Урал, федерал. ун-т. - Екатеринбург: Изд-во Урал, ун-та, 2015. — 76 с.
8. Пірен М. Основи конфліктології: Навчальний посібник. – К., 1997.
9. Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект. – [Навч.-метод. посібник] / – К.: ФОП Стеценко В.В. – 2016. – 192 с.
10. Русинка І. І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами. Навчальний посібник. – Київ, 2007.
11. Цюрупа М.В. Основи конфліктології та теорії переговорів: Навчальний посібник. /М.В. Цюрупа. – К.: Кондор, 2004. – 172 с.
12. Рудакова І.А. Конфліктологія для педагогов / І.А. Рудакова, С.В. Жильцова, Е.А. Филиппенко. – Ростов-на-Дону: «Феникс», 2005.
13. Jeong, Ho-Won. Understanding Conflict and Conflict Analysis / Ho-Won Jeong. - Los Angeles, US: Sage Publication Ltd, 2008. – 263 p.
14. Peacebuilding toolkit for educators: high school lessons / Alison Milofsky, editor; with contributions by Kristina Berdan . . . [et al.]. – Washington, DC: US Institute of Peace Press, 2011. – 130 p.
15. Runde, Craig E. Developing your conflict competence: a hands-on guide for leaders, managers, facilitators, and teams / Craig E. Runde, Tim A. Flanagan. – San Francisco: Jossey-Bass, 2010. – 270 p.

Допоміжна

1. Анатомія конфлікту // Прикладна конфліктологія : хрестоматія / сост. К. В. Сельченко. - Минск ; Москва, 2001. – С. 6–119.

2. Гришина Н.В. Психология конфликта. –СПб.: Питер, 2000.
3. Дмитриев А.В. Конфликтология. –М.: Гардарики, 2000.
4. Конфлікти в педагогічному процесі // Конфліктологія : навч. посіб. : [для студентів ВНЗ] /
5. П. С. Прибутко, Р. В. Михайленко, Л. М. Дубчак, М. М. Роговенко ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т внутр. справ. – Київ, 2010. – С. 65–70.
6. Конфликтология / Под ред.. А.С. Кармина. –СПб.: Лань, 1999.
7. Конфликтология: ученик для вузов / Под ред. В.П. Ратникова, В.П. Голуб, Г.С. Лукашкова и др.. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001.
8. Рыбакова М.М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе. – М.: Просвещение, 1991.
9. Скотт Д.Г. Конфликты, пути их преодоления. – К.: ВНЕШТОРГИЗДАТ, 1991
10. Чернышев А.С. Практикум по решению конфликтных педагогических ситуаций. М.: Педагогическое общество России, 1999.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання - залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: поточний контроль, проміжний модульний тестовий контроль, виконання самостійних робіт та проектів.

6. Інформаційні ресурси

- ◆ освітні сайти мережі Інтернет;
- ◆ фонди бібліотек кафедри загальної і соціальної педагогіки Львівського національного університету імені Івана Франка, педагогічного коледжу (вул. Туган-Барановського, 7);
- ◆ наукова бібліотека імені Василя Стефаника (вул. Стефаника, 2);
- ◆ наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка (вул. Драгоманова, 5, 17);
- ◆ педагогічна бібліотека (вул. Зелена, 24).